

Sărutarea păcii (I)

Biserica este umanitatea restaurată în Hristos, chemată să ajungă la unitate în iubire după chipul Sfintei Treimi și mărturisind credința în Sfânta Treime. În Biserică omul se împlinește ca persoană în comuniune cu Dumnezeu și cu semenii. De aceea participarea fiecărui credincios la Sfânta Liturghie, slujba în care Biserica se înalță, ca Trup al lui Hristos, în Împărăția lui Dumnezeu, nu poate fi un act individual ci trebuie să fie un act personal, în comuniune cu Dumnezeu și cu întreaga umanitate. *În Sfânta Liturghie umanitatea toată, răscumpărată de Dumnezeu, se unifică și devine o icoană. Și această icoană exprimă două aspecte: iubirea și credința în Dumnezeu.* Această unitate în credință și în dragoste care, după cum remarca încă din secolul al II-lea d.H. Sfântul Ignatie al Antiohiei, caracterizează Biserica, se înfaptuiește în Sfânta Liturghie, în mod concret, înainte de aducerea Sfintei Jertfe, prin două acte: sărutarea păcii și mărturisirea credinței prin rostirea Crezului.

Sărutarea păcii a fost prezentă încă de la început în rânduiala Sfintei Liturghii

Sărutul păcii este unul dintre cele mai vechi ritualuri creștine, menționat încă din Noul Testament. Astfel Sfântul Apostol Pavel își încheie patru epistole cu un îndemn la îmbrățișare cu *sărutare sfântă* (Rom 16, 16; I Cor 16, 20; II Cor 13, 12; I Tes 5, 26) iar Sfântul Apostol Petru îndeamnă la îmbrățișare cu *sărutarea dragostei* (I Pt 5, 14). Această *sărutare sfântă* sau a *dragostei* este înțeleasă ca o modalitate concretă de dobândire a păcii după cum vedem în finalul celei de a doua epistole către Corinteni unde, înainte de îndemnul *îmbrățișați-vă unul pe altul cu sărutare sfântă*, Sfântul Pavel scrie: *trăiți în pace și Dumnezeul dragostei și al păcii va fi cu voi* (II Cor. 13, 11).

Majoritatea exegeților consideră că, epistolele fiind citite în cult, sărutarea sfântă avea statutul unui ritual liturgic încă din perioada apostolică: *Ne găsim la Corint, în timpul unei adunări a comunității. O epistolă a apostolului este citită ascultătorilor atenți; ea se încheie cu încă un îndemn la bine, unitate, dragoste și pace. Apoi răsună solemn invitația: „Îmbrățișați-vă unul pe altul cu sărutare sfântă! Toți sfinții schimbați sărutul comuniunii creștine!” - și corintenii se îmbrățișează. Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți!. „Și cu Duhul tău!” - răspunde comunitatea. Epistola se încheie și Cina Domnului începe.*

Deși nu există documente din perioada apostolică care să descrie desfășurarea Sfintei Liturghii, încercarea de reconstituire de mai sus reușește probabil să surprindă destul de bine realitatea acelor timpuri. În orice caz sărutarea păcii face parte din ceea ce cercetătorii numesc *primul strat* (first stratum) al Sfintei Liturghii (adică ritualurile care au fost prezente încă de la început în rânduiala slujbei) fiind atestată cu claritate la mijlocul secolului al II-lea de Sfântul Iustin Martirul și Filozoful.

În Biserica primară sărutarea păcii era un ritual important al slujirii divine întâlnit și în afara Sfintei Liturghii. Potrivit lucrării Tradiția apostolică, atribuită Sfântului Ipolit Romanul (sec. II-III), și Constituțiilor Apostolice (sec. IV) episcopul săruta noii botezați după mirungere ca semn al primirii în Biserică iar la hirotonia unui nou episcop acesta era sărutat de întreaga comunitate ca semn al primirii lui ca păstor. Origen (sec. II-III) consemnează obiceiul ca, în încheierea rugăciunii, credincioșii să-și dea sărutarea păcii pe care Tertulian (sec. II-III) o numește *pecetea rugăciunii* (De oratione, 18), autentificarea unei rugăciuni adevărate.

Mult timp sărutarea se dădea pe gură

Un aspect destul de șocant pentru omul modern este faptul ca sărutul păcii se dădea pe gură, fără a avea însă nimic senzual sau necurat în el. În mediul iudaic și greco-roman se sărutau pe gură doar membrii de familie și prietenii foarte apropiați. Sărutarea creștină pe gură era o practică neconvențională, atestând conștiința puternică a apartenenței la Biserică ca mădulare ale aceluiasi Trup al lui Hristos. De aceea catehumenii și penitenții nu aveau dreptul să dea sărutul păcii, ei nefiind în Biserică și sărutul lor nefiind sfânt (Tradiția apostolică, cap. XVIII). Sfântul Ioan Gură de Aur justifică sărutarea pe gură: *Noi suntem templul lui Hristos. De aceea ceea ce sărutăm este intrarea, vestibulul acestui templu. Prin aceste uși Hristos intră în noi - când ne împărtășim - Nu este o cinste oarecare cea pe care gura o primește atunci când primește Trupul Domnului. Acesta este principalul motiv pentru care dăm sărutarea aici.*

Practica sărutării pe gură a supraviețuit mult timp în Biserică. La sfârșitul secolului al XI-lea Sfântul Teofilact al Bulgariei este întrebat de fratele său Dimitrie de ce în Postul Mare sărutarea păcii se dă pe umeri și nu pe gură ca în restul anului, de unde înțelegem că practica curentă era ca clericii să-și dea sărutarea păcii pe gură. De altfel edițiile slave ale Liturghierului menționează până prin secolul al XVII-lea că sărutarea păcii se dă pe gură. Treptat s-a generalizat însă practica sărutării pe umeri, așa cum am văzut că se proceda la sfârșitul secolului al XI-lea în Postul Mare.

Pâna în secolul al XI-lea atât clericii cât și credincioșii își dădeau sărutarea păcii

Sărutarea păcii își arată întreaga sa valoare în cadrul Sfintei Liturghii ca moment esențial în care întreaga comunitate, clerici și laici, își manifestă unitatea de iubire, condiție a aducerii sfintei jertfe potrivit cuvintelor Mântuitorului: *dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, și mergi întâi și împacă-te cu fratele tău și apoi, venind, adu darul tău* (Matei 5, 23-24). La îndemnul diaconului *Îmbrățișați-vă unul pe altul cu sărutare sfântă!* până prin secolele IV-V, *Să ne iubim unii pe alții!* mai târziu) toți participanții la Sfânta Liturghie își dădeau sărutarea păcii, fiecare în rândul treptei sale: preoții cu episcopul și între ei, diaconii cu diaconii, laicii cu laicii. În cazul laicilor ritualul se săvârșea între vecinii din biserică astfel încât nu se producea tulburare la slujbă și nici nu lua timp mult. La început, când creștinii stăteau amestecați în biserică, sărutul se dădea și între bărbați și femei. La scurt timp, datorită smintelilor care puteau să apară, bărbații și femeile au fost separați în locaș, sărutul dându-și-l de acum încolo bărbații cu bărbații și femeile cu femeile.

Sărutarea păcii înseamnă îmbrăcarea fiecăruia și a tuturor în iubirea lui Hristos

Din secolul al XI-lea sărutarea păcii se restrânge în general la clericii din altar. Ca urmare îndemnul diaconului la dragoste reciprocă nu se mai concretizează într-un act, chemarea la o acțiune devenind chemarea la o stare sufletească. Această acțiune avea însă o importanță deosebită fiind *o lucrare sfântă a iubirii, semnul și ritualul văzut prin care - în chip nevăzut dar real - se săvârșea revărsarea iubirii lui Dumnezeu în inimile credincioșilor, era îmbrăcarea fiecăruia și a tuturor laolaltă în iubirea lui Hristos.* A te îmbrăca în iubirea lui Hristos înseamnă a primi harul dumnezeiesc care te face să-ți depășești limitele egoismului și să te asemeni lui Dumnezeu îmbrățișând pe toți în iubire, chiar și pe dușmani. A te îmbrăca în iubirea lui Hristos înseamnă să nu mai vezi în aproapele tău, începând chiar cu cel ce se întâmplă să fie lângă tine în biserică, un străin sau chiar un dușman, ci un frate. Înseamnă să conștientizezi faptul că Hristos ne unește pe toți în Biserică, ca mădulare ale Trupului Său, prin participare la Sfânta Liturghie. Dăruindu-și sărutul păcii creștinii mărturisesc credința că se împărtășesc de iubirea celui ce este prezent în mijlocul lor precum a promis Hristos: *unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor* (Matei 18, 20). De aceea îmbrățișându-se ei spun *„Hristos în mijlocul nostru” - „Este și va fi!” - „Totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor!”*.

Ritualul sărutării păcii, așezat înaintea anaforalei și a împărtășirii, scoate în evidență faptul că nu putem să intrăm în comuniune cu Dumnezeu dacă nu suntem uniți în iubire cu ceilalți membri ai Bisericii: *Dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște, mincinos este! Pentru că cel ce nu iubește pe fratele său, pe care l-a văzut, pe Dumnezeu, pe Care nu L-a văzut, nu poate să-L iubească. Și această poruncă avem de la El: cine iubește pe Dumnezeu să iubească și pe fratele său (I Ioan 4, 20-21). Nu se poate înfăptui împreună noastră înălțare spre Cel Unul și spre împărtășirea de Unul având despărțiți pe aceia de unirea întru pace cu noi scrie Sfântul Dionisie Areopagitul.*

Sfânta Liturghie presupune și angajarea trupească, în relația cu Dumnezeu prin împărtășire și în relația cu aproapele prin sărutarea păcii

Sărutarea păcii este un act în care trupul exprimă și transmite iubirea față de aproapele ca împărtășire din iubirea lui Hristos. De la începutul Bisericii s-a înțeles faptul că în Sfânta Liturghie relația de iubire față de aproapele trebuie să implice și trupul în actul sărutării păcii, așa cum relația cu Dumnezeu angajează și trupul în actul împărtășirii. Omul este o ființă dihotomică, trup și suflet. Trupul, care potrivit învățaturii Bisericii nu este rău în sine, participă alături de suflet la rugăciune. Prin intermediul trupului dăruim și primim: aducem darul la altar, un dar material constând în pâine și vin dar cu o profundă încărcătură simbolică, și primim în schimb însuși Trupul și Sângele Domnului ca hrană trupească. Astfel printr-un act trupesc, mâncarea, ne unim cu Dumnezeu și experiem iubirea Lui. Tot așa iubirea față de cel ce, împreună cu mine este mădular al Trupului lui Hristos, Biserica, și participă la Sfânta Liturghie, nu poate să se rezume doar la o stare sufletească ci se exprimă într-un act trupesc, sărutarea păcii, ca o dăruire și primire efectivă a iubirii. *Să nu-ți închipui că sărutarea aceasta este o sărutare obișnuită, din acelea ce-și dau prietenii pe stradă sau în piață, arată Sfântul Chiril al Ierusalimului. Sărutarea aceasta unește sufletele unele cu altele și îndepartează din suflete orice vrăjmășie. Sărutarea aceasta este un semn al unirii sufletelor și al izgonirii oricărei vrăjmășii. Sărutarea aceasta este deci împăcare; pentru aceasta e sfântă.*